

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ

Προσφυγή αριθ. 30244/11

Α.Φ.

κατά Ελλάδα

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας στις 6 Μαΐου 2014 σε Τμήμα, η σύνθεση του οποίου έχει ως εξής:

Isabelle Berro-Lefèvre, *πρόεδρος*

Elisabeth Steiner,

Khanlar Hajiyev,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Julia Laffranque,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος, *δικαστές,*

και Søren Nielsen, *γραμματέας τμήματος,*

Λαμβάνοντας υπόψη την πιο πάνω αναφερόμενη προσφυγή, η οποία κατατέθηκε στις 27 Απριλίου 2011,

Αφού διασκέφθηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση:

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

1. Η προσφεύγουσα, κυρία Α.Φ., είναι μία ελληνίδα υπήκοος που κατοικεί στην Αθήνα. Εκπροσωπήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου από τον κ. Κ. Κατερινόπουλο, δικηγόρο του Συλλόγου της Αθήνας.

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES
DE LA RÉPUBLIQUE HELLENIQUE, ATHÈNES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION
SERVICE, ATHENS

2. Τα πραγματικά περιστατικά, όπως αυτά εξετάθησαν από την προσφεύγουσα, μπορούν να συνοψισθούν ως ακολούθως.

3. Η προσφεύγουσα έθεσε υποψηφιότητα στις βουλευτικές εκλογές της 4 Οκτωβρίου 2009. Ήταν εγγεγραμμένη στον κατάλογο των υποψηφίων που παρουσιάστηκαν από τον Συνασπισμό Ριζοσπαστικής Αριστεράς (ΣΥ.ΡΙΖ.Α.) για την πρώτη περιφέρεια Αθηνών. Με την απόφαση αριθ. 884/2009 του πρωτοδικείου Αθηνών, η προσφεύγουσα ανακηρύχθηκε πρώτη επιλαχούσα.

4. Στις 27 Οκτωβρίου 2009, η προσφεύγουσα κατέθεσε ενώπιον του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου αίτηση ακύρωσης της πιο πάνω απόφασης, καθώς και της απόφασης αριθ. 3/2009 της αρμόδιας εκλογικής επιτροπής, με την οποία ο Π.Ζ. είχε ανακηρυχθεί βουλευτής λαμβάνοντας την όγδοη έδρα η οποία περιήλθε στο σοσιαλιστικό κόμμα (ΠΑ.ΣΟ.Κ.) στην περιφέρεια αυτή. Η προσφεύγουσα αμφισβήτησε την μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό των ψήφων και πρότεινε μία άλλη, η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα την απόδοση επτά εδρών στο κόμμα «ΠΑ.ΣΟ.Κ.» στην πρώτη περιφέρεια Αθηνών – αντί για οκτώ – και δύο στο κόμμα «ΣΥ.ΡΙΖ.Α.» - αντί για μόνον μία. Αν συνέβαινε αυτό, η προσφεύγουσα θα είχε εκλεγεί βουλευτής στη θέση του Π.Ζ.

5. Η κύρια αιτίαση που προβάλλεται από την προσφεύγουσα ήταν ότι, βάσει του εκλογικού νόμου, οι έγκυρες ψήφοι που ελήφθησαν από τα κόμματα που δεν είχαν υπερβεί το νόμιμο όριο του 3% το οποίο απαιτείται για την είσοδο στο Κοινοβούλιο δεν είχαν ληφθεί υπόψη για την απόδοση των εδρών στα εκλεγέντα κόμματα, ενώ είχαν συνυπολογιστεί κατά την κατανομή των εδρών στις εκλογικές περιφέρειες. Κατά την άποψη της προσφεύγουσας, το σύστημα αυτό ήταν αντίθετο προς τις θεμελιώδεις αρχές της λαϊκής κυριαρχίας και της ισότητας των ψήφων και, συνεπώς, αντισυνταγματικό.

6. Στις 27 Οκτωβρίου 2010, το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση, κρίνοντας ότι το σύστημα που καθιερώθηκε από τον εκλογικό νόμο ήταν σύμφωνο προς τις αρχές της λαϊκής κυριαρχίας και της αναλογικότητας και είχε ως στόχο την ενίσχυση της κυβερνητικής σταθερότητας αποφεύγοντας έναν υπερβολικό κοινοβουλευτικό κατακερματισμό (απόφαση αριθ. 19/2010). Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 2010.

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

7. Επικαλούμενη το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, η προσφεύγουσα παραπονείται για το δίκαιο της διαδικασίας ενώπιον του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου. Προβάλλει διάφορες αιτιάσεις οι οποίες σχετίζονται με την σύνθεση και την αμεροληψία του ανωτάτου εκλογικού δικαστηρίου, καθώς και με την αιτιολογία της απόφασης που εκδόθηκε από το τελευταίο.

8. Επικαλούμενη το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 της Σύμβασης, η προσφεύγουσα παραπονείται για τον τρόπο υπολογισμού των εγκύρων ψήφων που ελήφθησαν από τα κόμματα τα οποία δεν υπερέβησαν το απαιτούμενο για την είσοδο στην Βουλή νόμιμο όριο του 3%. Θεωρεί το γεγονός αυτό ως παρακάλυψη της ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του λαού ως προς την επιλογή του νομοθετικού σώματος.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

A. Επί των αιτιάσεων των ελκομένων από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης

9. Η προσφεύγουσα παραπονείται για το δίκαιο της διαδικασίας ενώπιον του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου. Επικαλείται το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, το οποίο στα επίμαχα σημεία του ορίζει τα εξής:

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DE LA REPUBLIQUE HELLENIQUE, ATHENES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION
SERVICE, ATHENS

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσις του δικασθή δικαίως (...) υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση, είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως»

10. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του, οι διαδικασίες που αφορούν τις εκλογικές αμφισβητήσεις εκφεύγουν καταρχήν από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 της Σύμβασης, στο μέτρο που αυτές αφορούν την άσκηση δικαιωμάτων πολιτικής φύσεως και δεν αναφέρονται επομένως σε «δικαιώματα και υποχρεώσεις αστικής φύσεως» ή στο «βάσιμο μιας κατηγορίας ποινικής φύσεως» (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Pierre-Bloch κατά Γαλλίας*, 21 Οκτωβρίου 1997, §§ 49-52, *Recueil des arrêts et decision 1997-VI*, *Hajili κατά Αζερμπαϊτζάν*, αριθ. 6984/06, § 63, 10 Ιανουαρίου 2012, *Κομμουνιστικό Κόμμα Ρωσίας και λοιποί κατά Ρωσίας*, αριθ. 29400/05, § 143, 19 Ιουνίου 2012).

11. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η επίδικη διαδικασία αναφερόταν στον τρόπο υπολογισμού των εγκύρων ψήφων και την κατανομή των εδρών στην πρώτη περιφέρεια της Αθήνας. Σημειώνει ότι η έκβαση της διαδικασίας αυτής ήταν καθοριστική για το δικαίωμα της προσφεύγουσας να λάβει μία έδρα στην Βουλή. Κατά συνέπεια, η εν λόγω διαδικασία αφορούσε ένα δικαίωμα πολιτικής φύσεως. Όμως, οι διαφορές που σχετίζονται με την οργάνωση της άσκησης της εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 6 § 1.

12. Έπεται ότι οι αιτιάσεις που διατυπώθηκαν επί του εδάφους της διάταξης αυτής είναι ασυμβίβαστες καθ'ύλην (*ratione materiae*) προς

τις διατάξεις της Σύμβασης με την έννοια του άρθρου 35 § 3 α) και πρέπει να απορριφθούν κατ'εφαρμογήν του άρθρου 35 § 4.

**Β. Επί της αιτίας της ελκόμενης από το άρθρο 3 του
Πρωτοκόλλου αριθ. 1 της Σύμβασης**

13. Η προσφεύγουσα παραπονείται διότι το Δημόσιο προσέβαλε την ελεύθερη έκφραση της γνώμης του λαού ως προς την επιλογή του νομοθετικού σώματος, όπως την εγγυάται το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1, το οποίο έχει ως εξής:

«Τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουσι την υποχρέωσιν όπως διενεργώσι, κατά λογικά διαστήματα, ελευθέρας μυστικής εκλογάς, υπό συνθήκας επιτρέπουσας την ελευθέραν έκφρασιν της λαϊκής θελήσεως ως προς την εκλογήν του νομοθετικού σώματος.»

14. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 εγγυάται υποκειμενικά δικαιώματα, μεταξύ των οποίων το δικαίωμα ψήφου και εκείνο της θέσεως υποψηφιότητας σε εκλογές (*Matthieu-Mohin et Clerfayt κατά Βελγίου*, 2 Μαρτίου 1987, §§ 46-51, série A no. 113). Τα δικαιώματα αυτά είναι κρίσιμα για την καθιέρωση και την διατήρηση των θεμελίων μιας πραγματικής δημοκρατίας διεπόμενης από το κράτος δικαίου (*Scoppola κατά Ιταλίας (αριθ. 3)* [GC], αριθ. 126/05, § 82, 22 Μαΐου 2012).

15. Παρά ταύτα, τα δικαιώματα που καθιερώνονται από το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 δεν είναι απόλυτα: υπάρχει χώρος για σιωπηρούς περιορισμούς και τα Συμβαλλόμενα Κράτη πρέπει να απολαμβάνουν διακριτικής ευχέρειας ως προς το ζήτημα αυτό. Το Δικαστήριο έχει τονίσει πολλές φορές ότι η διακριτική ευχέρεια στον τομέα

**ΕΠΙΣΗΜΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ TRADUCTION OFFICIELLE OFFICIAL
TRANSLATION**

No. Φ 092.22/3472

αυτόν είναι ευρεία (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Matthieu-Mohin et Clerfayt*, § 52 – *Matthews κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], αριθ. 24833/94, § 93, CEDH 1999-I – *Labita κατά Ιταλίας* [GC], αριθ. 26772/95, § 201, CEDH 2000-IV – *Podkolzina κατά Λετονίας*, αριθ. 46726/99, § 33, CEDH 2002-II). Πράγματι, το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 περιορίζεται στην επιταγή εκλογών «ελεύθερων» οι οποίες διεξάγονται μέσα σε «εύλογα διαστήματα», «με μυστική ψηφοφορία» και «μέσα σε συνθήκες που εξασφαλίζουν την ελεύθερη έκφραση της γνώμης του λαού». Με την επιφύλαξη αυτή, δεν περιέχει καμία «υποχρέωση εισαγωγής σε συγκεκριμένο σύστημα» όπως το αναλογικό ή το πλειοψηφικό σύστημα με έναν ή δύο γύρους (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Matthieu-Mohin et Clerfayt*, § 54). Υπάρχουν επομένως πολλοί τρόποι οργάνωσης και λειτουργίας των εκλογικών συστημάτων και πολλές διαφορές μέσα στην Ευρώπη, και ειδικότερα σε ό,τι αφορά την ιστορική εξέλιξη, την πολιτισμική ποικιλομορφία και την πολιτική σκέψη, τις οποίες έκαστο Συμβαλλόμενο Κράτος έχει την ευθύνη να ενσωματώσει μέσα στην δική του αντίληψη της δημοκρατίας (*Hirst κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (αριθ. 2) [GC], αριθ. 74025/01, § 61, CEDH 2005-IX).

16. Εξάλλου, δεν πρέπει να διαλάβει της προσοχής ότι τα εκλογικά συστήματα επιδιώκουν να επιτύχουν στόχους που είναι μερικές φορές αντιφατικοί μεταξύ τους: από την μία πλευρά να αποτυπώσουν κατά τρόπο κατά προσέγγιση πιστό τις γνώμες του λαού και από την άλλη να συγκεντρώσουν τα ρεύματα σκέψης προκειμένου να ευνοήσουν την διαμόρφωση μιας πολιτικής βούλησης με επαρκή συνοχή και σαφήνεια. Το άρθρο 3 δεν υπονοεί ότι όλα τα ψηφοδέλτια πρέπει να έχουν ίσο βάρος ως προς το αποτέλεσμα ούτε έκαστος υποψήφιος ίσες πιθανότητες να νικήσει. Έτσι, είναι προφανές ότι κανένα σύστημα δεν θα μπορούσε να αποφύγει το φαινόμενο των «απωλεσθεισών ψήφων» (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση

**Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DE LA REPUBLIQUE HELLENIQUE, ATHENES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION
SERVICE, ATHENS**

**ΕΠΙΣΗΜΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ TRADUCTION OFFICIELLE OFFICIAL
TRANSLATION**

No. Φ 092.22/3472

Matthieu-Mohin et Clerfayt, § 54 – *Bompard κατά Γαλλίας* (déc.), αριθ. 44081/02, CEDH 2006-IV – *Yumak et Sadak κατά Τουρκίας* [GC], αριθ. 10226/03, § 112, CEDH 2008).

17. Εν τούτοις, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφανθεί σε τελευταίο βαθμό επί της τήρησης των απαιτήσεων του άρθρου 3 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1. Ειδικότερα, πρέπει να βεβαιωθεί ότι η εθνική νομοθεσία που εφαρμόζεται εν προκειμένω δεν παρακωλύει την ελεύθερη έκφραση του λαού επί της επιλογής του νομοθετικού σώματος – με άλλα λόγια, η νομοθεσία αυτή πρέπει να αντανakλά, ή να μην ματαιώνει, την μέριμνα για την διατήρηση της ακεραιότητας και της αποτελεσματικότητας μιας εκλογικής διαδικασίας η οποία στοχεύει να καθορίσει την βούληση του λαού μέσω της καθολικής ψηφοφορίας (*Λυκουρέζος κατά Ελλάδας*, αριθ. 33554/03, § 52, CEDH 2006-VIII).

18. Κατά την άσκηση του ελέγχου του, το Δικαστήριο δεν έχει ως αποστολή να υποκαθίσταται στις αρμόδιες εθνικές αρχές, αλλά να ελέγξει τις αποφάσεις που αυτές εξέδωσαν δυνάμει την διακριτικής ευχέρειάς τους – ευχέρειας που είναι ευρύτατη, όπως ελέχθη πιο πάνω, στο πεδίο του άρθρου 3 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1. Πράττοντάς το αυτό, οφείλει να βεβαιωθεί ότι οι εθνικές αρχές στηρίχθηκαν πάνω σε μία αποδεκτή εκτίμηση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών και ότι δεν κατέληξαν σε αυθαίρετα συμπεράσματα (*Ždanoka κατά Λετονίας* [GC], αριθ. 58278/00, § 96, CEDH 2006-IV). Κληθείσα να εξετάσει συστήματα πριμοδότησης της πλειοψηφίας, το Δικαστήριο τόνισε ότι αυτά πρέπει να εξετάζονται μέσα στο πλαίσιο της ιδιαίτερα ευρείας διακριτικής ευχέρειας η οποία παρέχεται στα Κράτη-μέλη ως προς τον εν λόγω τομέα (βλέπε *Saccomanno κατά Ιταλίας και 16 άλλες προσφυγές* (déc.), αριθ. 11583/08, 13 Μαρτίου 2012, μαζί με άλλες παραπομπές). Σε μία τέτοια περίπτωση, όταν καλείται να αποφανθεί επί ζητημάτων συμφωνίας με το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου

**Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DE LA REPUBLIQUE HELLENIQUE, ATHENES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION
SERVICE, ATHENS**

αριθ. 1, το Δικαστήριο επικεντρώνεται κυρίως σε δύο κριτήρια: διερευνά αφενός αν υπήρξε αυθαιρεσία ή έλλειψη αναλογικότητας και αφετέρου κατά πόσον ο περιορισμός προσέβαλε την ελεύθερη έκφραση της γνώμης του λαού (*Yumak et Sadak κατά Τουρκίας* [GC], αριθ. 10226/03, § 109, CEDH 2008).

19. Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα αμφισβητεί τον τρόπο υπολογισμού ενόψει της απονομής εδρών των εγκύρων ψήφων που έλαβαν τα κόμματα τα οποία δεν κατόρθωσαν να εισέλθουν στην Βουλή. Όθεν, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η προσφεύγουσα είχε στην διάθεσή της μία αντιμωλία δικαστική διαδικασία κατά την διάρκεια της οποίας είχε την ευκαιρία να προβάλει όλα τα επιχειρήματα που κρίθηκαν χρήσιμα για την υπεράσπιση των συμφερόντων της. Το επιληφθέν δικαστήριο – εν προκειμένω το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο – εξέτασε τα επιχειρήματα αυτά και κατέληξε ότι το προσβληθέν σύστημα ανταποκρινόταν στην φροντίδα της εξασφάλισης της σταθερότητας του πολιτικού συστήματος και ήταν σύμφωνο προς τις αρχές της λαϊκής κυριαρχίας και της αναλογικότητας και ότι είχε ως σκοπό να ενισχύσει την κοινοβουλευτική σταθερότητα αποφεύγοντας τον υπερβολικό κοινοβουλευτικό κατακερματισμό. Βάσει των στοιχείων που έχει στην διάθεσή του, το Δικαστήριο δεν διακρίνει κάποιο στοιχείο που να του επιτρέπει να θέσει εν αμφιβόλω το εν λόγω συμπέρασμα.

20. Το Δικαστήριο εκτιμά συνεπώς ότι, κατά την εξέταση της προσφυγής της προσφεύγουσας, το ανώτατο εκλογικό δικαστήριο δεν υπερέβη την διακριτική ευχέρεια που διέθετε, ότι τα συμπεράσματα που περιελήφθησαν στην απόφασή του δεν είναι αυθαίρετα και ούτε καν μη λογικά και ότι δεν υπάρχει επομένως οποιαδήποτε ένδειξη προσβολής της «ελεύθερης έκφρασης του λαού επί της επιλογής του νομοθετικού σώματος», με την έννοια του άρθρου 3 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1.

**ΕΠΙΣΗΜΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ TRADUCTION OFFICIELLE OFFICIAL
TRANSLATION**

No. Φ 092.22/3472

21. Έπεται ότι η αιτίαση αυτή είναι προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί κατ'εφαρμογήν του άρθρου 35 §§ 3 α) και 4 της Σύμβασης.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

Κηρύσσει την προσφυγή απαράδεκτη.

Søren Nielsen

Γραμματέας

Isabelle Berro-Lefèvre,

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου

εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 16 Ιουνίου 2014

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρουτσόπουλος

**Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DE LA REPUBLIQUE HELLENIQUE, ATHENES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION
SERVICE, ATHENS**